

บทที่ 3
แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535
และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

จุดประสงค์ เมื่อนักศึกษาได้ศึกษาจนจบบทที่ 3 แล้ว จะสามารถ

1. อธิบายความหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ ได้ถูกต้อง
2. ระบุพัฒนาการของแผนการศึกษาแห่งชาติของประเทศได้
3. ระบุสาระสำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้ถูกต้อง
4. อธิบายถึงความเป็นมาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้
5. มีความรู้และเข้าใจสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในแต่ละ

หมวดอย่างถูกต้อง ชัดเจน

6. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาของประเทศได้ ทั้งในเรื่องประโยชน์ ขั้นตอนการปฏิบัติงานและสภาพปัญหาต่าง ๆ อันอาจเกิดขึ้นได้

ความนำ

การศึกษาของไทยนั้นเริ่มจากการจัดการศึกษาที่ไม่มีระบบหรือรูปแบบที่แน่นอนมาก่อน ในระยะนั้นเป็นการจัดการศึกษาตามระเบียบประเพณี สถานศึกษาจะอยู่ในพระบรมมหาราชวัง สำหรับเจ้านายที่พระเยาว์ บ้านสำหรับครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐิกิจก่อนข้างดี และวัด สำหรับเด็กที่มีฐานะยากจน หรือพ่อแม่ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนเลี้ยงดู ต่อมามีการปฏิรูปการศึกษา ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎร ตามวัดทั่วไป ทั้งในกรุงเทพฯ และหัวเมืองต่างจังหวัด ในปี พ.ศ. 2441 ได้มีการจัดรูปแบบการศึกษา มีแบบแผนชัดเจนขึ้น เรียกว่าโครงการศึกษาซึ่งเกิดขึ้นหลายฉบับ ในระยะเวลาต่อมา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2475 ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดย “คณะราษฎร” ได้มีการกำหนดแผนการศึกษาฉบับใหม่เพื่อยึดถือเป็นแม่บทในการดำเนินงานทางการศึกษา มีแผนโครงสร้างกระบวนการจัดการศึกษาที่ถูกต้อง เพื่อที่จะสามารถนำไปปฏิบัติหน้าที่ทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.1 พัฒนาการของแผนการศึกษาแห่งชาติ

ประเทศไทยได้เริ่มมีแผนการศึกษาแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2475 และได้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ ต่อมา รวม 6 ฉบับ คือ

1. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2475
2. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2479
3. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2494
4. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503
5. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520
6. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535

แผนการศึกษาแห่งชาติ ทั้ง 6 ฉบับ มีสาระสำคัญ ๆ สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าของประเทศ และได้ปรับปรุงจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษา ให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยนั้น ๆ ตลอดมาดังนี้

3.1.1 แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475

ผลการศึกษาชาติฉบับแรกได้ประกาศใช้ เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2475 ในสมัยพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี มีสาระสำคัญ สรุปได้ดังนี้

ความมุ่งหมายที่สำคัญมี 3 ประการ คือ

1. ให้ประชาชนได้รับการศึกษา พอเหมาะแก่อัตภาพ โดยไม่เลือกเพศชาติ ศาสนา

2. ให้ได้รับความรู้เพื่อเป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพตามภูมิปัญญาและทุนทรัพย์

3. จัดการศึกษาให้ครบสามส่วน คือ จริยศึกษา อบรม ให้มีศีลธรรมอันดีงาม พุทธิศึกษา ให้มีปัญญาความรู้ความสามารถผลศึกษาฝึกหัดให้เป็นผู้มีร่างกายแข็งแรงอนามัยสมบูรณ์มีน้ำใจเป็นนักกีฬา

ระบบการศึกษา แบ่งเป็น

(ก) สามัญศึกษา ได้แก่การศึกษาวิชาสามัญ แยกเป็น ประถมศึกษา 4 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 4 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 4 ปี

(ข) วิสามัญศึกษา ได้แก่การศึกษาวิชาชีพ ซึ่งเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เช่น แผนกกลีกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรมและแผนกช่างฝีมือ

ส่วนการศึกษาภาคบังคับ กำหนดให้เด็กทุกคนเข้าเรียนจนจบชั้นประถมศึกษา
บริบูรณ์ ได้แก่ ประถม สามัญศึกษา 4 ชั้น

3.1.2 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2479

เป็นสมัยที่พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี แผนการ
ศึกษาลบนี้ มีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ

1. ให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษา เพื่อจะได้เป็นพลเมืองที่ดี
2. ยังกดเน้นความสำคัญของจริยศึกษา พุทธิศึกษา และพลศึกษา
3. ระบบการศึกษา แบ่งเป็น ประถมศึกษา 4 ปี มัธยมต้น 3 ปี มัธยม
ปลาย 3 ปี ผู้ที่จะเรียนต่อสูงขึ้นให้เข้าเรียนชั้นเตรียมอุดม อีก 2 ปี

4. ด้านอาชีวศึกษา จะจัดรับช่วงจากสามัญศึกษาทุกระดับ ที่จบชั้น
ประโยค

5. สนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนอาชีวศึกษา ที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
ภาคเพิ่มขึ้น

3.1.3 แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494

ตรงกับสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี มีจุด
มุ่งหมายที่จะปรับปรุงแผนการศึกษาชาติ ฉบับที่ 2 โดยมีข้อเพิ่มเติมดังนี้

1. จัดการศึกษา 4 ส่วนให้พอเหมาะกัน คือ จริยศึกษา พุทธิศึกษา
พลศึกษา และหัตถศึกษา
2. จัดการศึกษาพิเศษ สำหรับผู้ที่ออกจากโรงเรียนไปแล้ว เป็นครั้งคราว
และการศึกษาผู้ใหญ่ เพื่อให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาขณะที่อยู่ในวัยเล่าเรียนได้รู้หนังสือ
โดยทั่วกัน

3.1.4 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503

เป็นสมัยที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศใช้
แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับใหม่ พ.ศ. 2503 โดยมีเนื้อหาสาระที่สำคัญ ดังนี้

1. รัฐบาลมีความมุ่งหมายให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามสมควร
แก่ระดับภูมิปัญญาของตน ความมั่งมีหรือความยากจน ไม่ควรเป็นเหตุกีดกัน ถ้าเป็นผู้มีปัญญา
สูง ย่อมเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะจัดให้มีทุนการศึกษา เพื่อสนับสนุนให้มีโอกาสได้ศึกษาสูงขึ้น
ไปโดยทั่วถึง นับว่าสอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตยมากกว่า แผนการศึกษาฉบับที่แล้ว ๆ มา

2. ให้จัดการศึกษา เพื่อสนองความต้องการของสังคมและบุคคลโดยให้สอดคล้องกับแผนเศรษฐกิจและการปกครองของประเทศ ซึ่งแผนการศึกษาฉบับก่อน ๆ เน้นการจัดการศึกษา 4 ส่วน คือ จริยศึกษา พุทธศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา

3. มีการตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2505 ฉบับที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2478 ปีการศึกษาในระดับประถม 4 ปี ไม่เป็นการเพียงพอ และกำหนดให้เด็กได้รับการศึกษาอยู่ในโรงเรียน จนอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ เป็นอย่างน้อย

4. ขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปยังภูมิภาค เป็นครั้งแรก คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น ในปี พ.ศ. 2507 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2510

5. จัดตั้งมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาขึ้น เป็นแห่งแรกคือมหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อ พ.ศ. 2514 เปิดรับนักศึกษาโดยไม่มีการสอบคัดเลือก

6. ให้เอกชนจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้เป็นครั้งแรกมีวิทยาลัยเอกชนเกิดขึ้นหลายแห่ง เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐ เช่น วิทยาลัยกรุงเทพ (ปัจจุบันมหาวิทยาลัยกรุงเทพ) วิทยาลัยหอการค้าไทย วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต เป็นต้น

3.1.5 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520

ในสมัยนี้เป็นสมัยที่นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี หลังการปฏิรูปการปกครอง ในเดือนตุลาคม 2519 รัฐบาลเห็นความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงการศึกษาให้สนองความต้องการทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การบริหาร และการเมืองของประเทศ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ จึงมีสาระสำคัญ คือ

1. ความมุ่งหมายของการศึกษา ให้ตระหนักในคุณค่าของการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2. จัดการศึกษาให้ข้าราชการ ถ่ายทอดและพัฒนามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ ตระหนักในคุณค่าและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

3. เปลี่ยนแปลงระดับชั้นเรียน จากชั้นประถม 7 ปี มัธยมต้น 3 ปี มัธยมปลาย 2 ปี เป็นชั้นประถม 6 ปี มัธยมต้น 3 ปี มัธยมปลาย 3 ปี

4. ลดการศึกษาภาคบังคับ จาก 7 ปี เหลือเพียง 6 ปี ให้สามารถอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ ประกอบอาชีพตามควรแก่วัย และความสามารถ

5. ส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนมีโอกาสได้รับการศึกษา ในลักษณะต่าง ๆ ตลอดชีวิต

6. สนับสนุนการศึกษาวิชาชีพ ในระดับต่าง ๆ ความต้องการของ
ท้องถิ่นและสังคม นำความรู้ความชำนาญจากบทเรียนไปประกอบอาชีพได้

3.1.6 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535

ในสมัยนี้ตรงสมัยนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี แผนการ
ศึกษาแห่งชาติ ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางหลักสำหรับการจัดการศึกษาของรัฐ ซึ่งมี
รายละเอียด ดังนี้

โครงสร้างของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535

แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับนี้เป็นฉบับที่ใช้จนถึงปัจจุบัน ได้จำแนกโครงสร้าง
ออกเป็น 4 หมวด คือ

- หมวด 1 หลักการและจุดมุ่งหมาย
- หมวด 2 ระบบการศึกษา
- หมวด 3 แนวนโยบายการศึกษา
- หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา

3.2 หลักการและจุดมุ่งหมาย

3.2.1 หลักการสำคัญในการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับ
ปัจจุบัน มี 4 ประการคือ

1. การสร้างความเจริญอกงามทางปัญญา ความคิด จิตใจ และคุณธรรม
ของบุคคล เป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเป้าหมายสำคัญ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลระหว่างความ
เจริญทางจิตใจกับความเจริญทางวัตถุและความเติบโตทางเศรษฐกิจ

2. ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และจะต้องดำรงอยู่
ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มนุษย์จะต้องตระหนักถึงการใช้
และอนุรักษ์

3. การก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการสมัยใหม่ และการรับ
วัฒนธรรมจากต่างประเทศหรือจากภายนอกชุมชน จะต้องประสานควบคู่ไปกับความเข้าใจและ
ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นและของสังคมไทย
เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

4. ความสมดุลระหว่างการพึ่งพาอาศัยกันกับการพึ่งตนเอง เป็นหลักการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการประสานความร่วมมือร่วมกัน ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อันจะช่วยส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยให้โดดเด่นขึ้นในประชาคมโลก

3.2.2 จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีสันติสุข และสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านของประเทศ โดยนัยดังกล่าว ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาจึงเน้นการพัฒนาบุคคลเป็น 4 ด้านอย่างสมดุลและกลมกลืนกัน คือ

1. ด้านปัญญา บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงเป็นผู้มีปัญญา คือ รู้จักเหตุและผล รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี คุณและโทษ สิ่งที่ควรกระทำและไม่ควรกระทำบนพื้นฐานของความจริง รู้จักแก้ไขปัญหาได้อย่างฉลาดและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลาย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และใฝ่เรียน ใฝ่รู้เพื่อความก้าวหน้าทางความรู้ และวิทยาการต่าง รู้คุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของสังคมไทย และรู้จักรับวิทยาการและวัฒนธรรมจากภายนอก

2. ด้านจิตใจ บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงรู้จักฝึกฝนใจของตนให้มีความเจริญองงามทางคุณธรรม ได้แก่ มีความละเอียดต่อการกระทำผิด รู้จักควบคุมตนเองให้ประพฤติตามกรอบความถูกต้องที่พึงงาม มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ รู้จักพอมีสมาธิและมีความอดทนหนักแน่น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ การงาน และการดำรงชีพ

3. ด้านร่างกาย บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงมีร่างกายที่เจริญเติบโตเหมาะสมกับวัย รู้จักดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของร่างกายทั้งของตนเองและสมาชิกในครอบครัว และสามารถพัฒนาสมรรถภาพของร่างกายให้เหมาะสมกับการงานและอาชีพ

4. ด้านสังคม บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงมีพฤติกรรมทางสังคมที่พึงงามทั้งในการทำงาน และการอยู่ร่วมกันในครอบครัว องค์กร และสังคม รู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูล ประโยชน์แก่กันและกันโดยไม่เห็นแก่ตัวมีความสามารถและทักษะในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมรวมทั้งสามารถใช้ภาษาต่างประเทศ เพื่อการติดต่อสื่อสารกับนานาประเทศได้ สามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่พึงงามของไทยตระหนักและปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบที่พึงมีต่อผู้อื่น ต่อสังคม และต่อมวล

มนุษยชาติ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์สังคมให้มีสันติสุข รู้จักและเคารพในสิทธิ และเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี ตลอดจนร่วมส่งเสริมบทบาท ของประเทศในประชาคมโลกในทางที่เหมาะสม

3.3 ระบบการศึกษา

ลักษณะสำคัญของระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติปัจจุบัน เป็นระบบที่ทำให้ บุคคลได้ศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคมอย่างสมดุล และสามารถสร้างเสริมความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศภายใต้ ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยคำนึงถึงการให้บุคคลได้พัฒนา ทั้งด้านคุณธรรม ความรู้ความสามารถ และทักษะอย่างสมดุลควบคู่กันไป

สาระสำคัญของระบบการศึกษา มีดังนี้

(1) เปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองได้เหมาะสมกับวัย กล่าวคือ การศึกษาในช่วยปฐมวัยเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นการอบรมดูแล และพัฒนาความพร้อมของเด็ก เพื่อการเรียนรู้ในขั้นต่อไป การศึกษาในวัยเด็กและเยาวชน เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้เด็ก และเยาวชนมีคุณธรรม มีความรู้ และสามารถประกอบกิจการงานอาชีพตามควรแก่วัย การศึกษา สำหรับผู้ใหญ่ เป็นการศึกษาที่มุ่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมควบคู่กับการพัฒนาความรู้ความ สามารถในการประกอบกิจการงานและอาชีพ การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชน และ ประเทศการมีความสามารถในการแสวงหาความรู้และข้อมูลข่าวสาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ เป็นการศึกษาที่ช่วยให้รู้จักปรับตัว เข้ากับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของวัย สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและสังคม ได้อย่างเหมาะสมและมีคุณค่าทั้งแก่ตนเองและสังคม

(2) เปิดโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยอาศัยรูปแบบ , ต่าง ๆ ทั้งการศึกษาที่จัดตามแนวระบบโรงเรียนและการศึกษาที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถี ชีวิต

การศึกษาตามแนวระบบโรงเรียนเป็นการจัดโดยสถานศึกษาอาศัยระบบชั้นเรียน เป็นหลักมีหลักสูตรกำหนดไว้ตามระดับและประเภทการศึกษา เพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ตามจุด มุ่งหมายของหลักสูตร

การศึกษาที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เป็นการศึกษาด้วยตนเองจาก แหล่งความรู้และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของบุคคล ทั้งที่มีอยู่เอง และที่มนุษย์ ใจสร้างขึ้นเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้หรือเป็นบริการของการเรียนรู้

(3) การศึกษาตามระบบโรงเรียน แบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. ระดับก่อนประถมศึกษา
2. ระดับประถมศึกษา
3. ระดับมัธยมศึกษา
4. ระดับอุดมศึกษา

1. การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการศึกษาในลักษณะของการ อบรมเลี้ยงดูและพัฒนาความพร้อมของเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ นุคลิกภาพ และสังคม เพื่อรับการศึกษาในระดับต่อไป

การจัดการศึกษาระดับนี้อาจจัดในรูปของชั้นเด็กเล็ก อนุบาลศึกษา หรือ ในรูปของศูนย์พัฒนาเด็กประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของแต่ละพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

2. การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งวางรากฐาน เพื่อให้ ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้และความสามารถ ขั้นพื้นฐาน และให้สามารถคงการอ่านออก เขียน และคำนวณได้

3. การศึกษาระดับมัธยมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ ระดับมัธยม ศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

(3.1) การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรม ความรู้ ความสามารถ และทักษะต่อจากระดับประถมศึกษา ให้ ผู้เรียนได้ค้นพบความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเองทั้งในด้านวิชาการ และ วิชาชีพ ตลอดจนมีความสามารถในการประกอบ การงานและอาชีพตามควรแก่วัย

(3.2) การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัดและความสนใจ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อในระดับ อุดมศึกษาหรือเพื่อให้เพียงพอแก่การประกอบการทำงานและอาชีพอิสระและรับจ้างรวมทั้งส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับการประกอบการทำงาน และอาชีพ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติสุข

4. การศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการศึกษาหลังระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี การศึกษาระดับปริญญาตรี การศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี

(4.1) การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพในระดับกลาง รวมทั้งมีความสามารถในการริเริ่มประกอบการ

(4.2) การศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่าง ๆ ในระดับสูง โดยเฉพาะการประยุกต์ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ การริเริ่มการพัฒนาทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ การสร้างสรรค์และเผยแพร่ความรู้ การริเริ่มการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งการส่งเสริมบทบาทของประเทศในประชาคมโลก

(4.3) การศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะในสาขาวิชาการเฉพาะทาง ให้มีความชำนาญยิ่งขึ้น มุ่งสร้างสรรค์ความก้าวหน้าและความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยเฉพาะการศึกษาค้นคว้า วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีในด้านวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ การประยุกต์ใช้วิทยาการสากลและภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย

(4) การจัดการศึกษาตามแนวระบบโรงเรียน อาจจัดเป็นการศึกษาประเภทต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสม และตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายชุมชน และประเทศ เช่น การฝึกหัดครู การศึกษาวิชาชีพ การศึกษาวิชาชีพพิเศษ การศึกษาวิชาชีพเฉพาะกิจหรือเฉพาะบุคคลบางกลุ่ม การศึกษาพิเศษ และการศึกษาของภิกษุ สามเณร นักบวช และบุคลากรทางศาสนา เป็นต้น

การจัดการศึกษาประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่เพียงแต่จัดตามความเหมาะสมหรือเพื่อสนองความต้องการเฉพาะของกลุ่มเป้าหมาย แต่ยังต้องคำนึงถึงการให้บุคคลได้พัฒนาทั้งในด้านคุณธรรม ความรู้ความสามารถและทักษะอย่างสมดุลควบคู่กันไปด้วย

1. การฝึกหัดครูเป็นการศึกษาที่มุ่งฝึกหัดและพัฒนาผู้ที่ประกอบอาชีพครูและครูประจำการให้มีคุณธรรม ความรู้ความสามารถ และทักษะในการสอนและการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ มีจิตสำนึกของความเป็นครู มีความรับผิดชอบต่อนักเรียน และเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านความประพฤติ การดำรงชีวิต ตลอดจนการรักษาภาษาและวัฒนธรรมของชาติ

มีความใฝ่รู้ มุ่งพัฒนาตนเอง และการสอนอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ชุมชน การฟื้นฟู อนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและประเทศ

2. การศึกษาวิชาชีพ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะ วิชาชีพให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ทั้งในการประกอบอาชีพอิสระและรับจ้าง รวมทั้งสามารถดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม

การจัดการศึกษาวิชาชีพ อาจจัดในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งประเภทในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียน การจัดการศึกษาวิชาชีพในระบบโรงเรียน เป็นการพัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพที่สอดคล้องกับแต่ละระดับของการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา ส่วนการจัดการศึกษาวิชาชีพนอกโรงเรียน เป็นการอบรมวิชาชีพเฉพาะด้านในระยะสั้น สำหรับผู้ที่ต้องการพัฒนาความรู้และทักษะเพิ่มเติม

3. การศึกษาวิชาชีพพิเศษ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ฝึกหัด หรือพัฒนาทักษะวิชาชีพ บางด้านที่ต้องการให้มีความชำนาญเป็นพิเศษตั้งแต่เยาว์วัย และต้องฝึกฝนเป็นระยะเวลานาน มีนาฏศิลป์ ดนตรี กีฬา เป็นต้น การจัดการศึกษาอาจจัดตั้งเป็นสถานศึกษาเฉพาะหรือจัดในหลักสูตรปกติ

4. การศึกษาวิชาชีพเฉพาะกิจ หรือเฉพาะบุคคลบางกลุ่ม เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะวิชาชีพตามความต้องการของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะหรือเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งจัดให้เหมาะสม และสอดคล้องกับลักษณะหรือความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งไม่อาจดำเนินการได้โดยสถาบันการศึกษาปกติ ในการจัดการศึกษาต้องจัดสอดคล้องกับนโยบาย การศึกษาของรัฐด้วย

5. การศึกษาพิเศษ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางกายสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ ได้เรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย จิตใจ และความสามารถและเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษหรือมีปัญหาเลิศได้พัฒนาความถนัดและอัจฉริยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ การจัดการศึกษาพิเศษนี้อาจจัดเป็นสถานศึกษาเฉพาะหรือจัดในสถานศึกษาปกติตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา

6. การศึกษาของภิกษุ สามเณร นักบวชและบุคลากรทางศาสนา เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเสริมให้พระภิกษุ สามเณร นักบวช และบุคลากรทางศาสนามีความเป็นผู้นำด้านปัญญา จิตใจ และศีลธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี และมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม

และพฤติกรรมที่เหมาะสมแก่คนในสังคม ตลอดจนเป็นผู้นำหรือมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และเสริมสร้างวัฒนธรรมของท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม

3.4 แนวทางการจัดการศึกษา

ปัจจุบันแผนการศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวทางดังนี้

3.4.1 การจัดเครือข่ายการเรียนรู้และบริการการศึกษาเพื่อปวงชน ดำเนินการดังนี้

1. ขยายบริการการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยให้กว้างขวาง โดยเฉพาะใน ชนบทห่างไกลและชุมชนแออัดในทุกจังหวัดโดยให้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนทั้งของรัฐ และท้องถิ่น จัดบริการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็ก อย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา

2. ขยายบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงสภาพปัญหาข้อจำกัดและความสามารถพิเศษของผู้เรียน เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทห่างไกลในเขตชุมชนแออัดในเมือง เขตภูเขาและชายแดน รวมทั้ง เด็กที่ต้องย้ายถิ่นตามพ่อแม่ผู้ปกครองไปประกอบอาชีพ สามารถได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาอย่างทั่วถึง

3. ปรับปรุง และพัฒนารูปแบบการรับเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา เพื่อกระจายโอกาสในการเข้ารับการศึกษาให้เป็นธรรม

4. ส่งเสริมให้ชุมชนจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมี การศึกษาการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารและการรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาการ อื่น ๆ ให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของตน เพื่อให้พัฒนาชุมชนได้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการนั้น และหาวิธีการต่าง ๆ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์พัฒนาในด้านต่าง ๆ ระหว่างชุมชน

5. พัฒนาและส่งเสริมความร่วมมือ และการประสานงานของแหล่ง ความรู้ต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการถ่ายทอด และกระจายความรู้ข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชน และชุมชน อย่างกว้างขวาง

6. ส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานการศึกษา หน่วยงานอื่น ๆ ของ รัฐและองค์กรเอกชน ประสานความร่วมมือและทรัพยากรระหว่างกันอย่างเป็นระบบในการ ดำเนินงานเพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งความรู้ของชุมชนด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ

7. ใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร สารสนเทศและสื่อสารมวลชนทุกประเภท ในการให้บริการความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่ประชาชนและชุมชนอย่างกว้างขวาง และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชนร่วมมือในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่สื่อมวลชน หรือร่วมผลิตที่เหมาะสมสำหรับการเผยแพร่

3.4.2 ด้านเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอน ดำเนินการดังนี้

1. จัดหลักสูตรแต่ละระดับและประเภทการศึกษาให้มีเนื้อหาสาระทั้งส่วนที่เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาบุคคลและสังคม และส่วนที่เสริมสร้างศักยภาพตามความแตกต่างของบุคคล
2. นำความรู้ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้าและวิจัยในศาสตร์สาขาต่าง ๆ รวมทั้งจากแหล่งวิชาการอื่น ๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัด ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สื่อมวลชน เป็นต้น มาพิจารณาประกอบการจัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับ ประเภท และรูปแบบการศึกษา
3. จัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรทุกระดับการศึกษา โดยให้ความสำคัญแก่ภาษาไทย และให้มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนภาษาไทย
4. พัฒนาเนื้อหาสาระด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าของโลก เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สามารถประดิษฐ์คิดค้น และนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้งในระดับพื้นฐานและเทคโนโลยีที่คิดค้นขึ้นใหม่มาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม
5. จัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นการฝึกปฏิบัติ หรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม มีเจตคติและพฤติกรรมที่เหมาะสมทั้งทางสังคม วัฒนธรรมการเมือง และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
6. จัดกระบวนการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเข้าใจ และรู้จักคิด และวิทยาศาสตร์ และที่เอื้อให้ผู้เรียนใฝ่หาความรู้ รู้จักคิดริเริ่ม รวมทั้งมีความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์
7. จัดการฝึกอบรมวิชาชีพ โดยเน้นการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะที่จะประกอบวิชาชีพ และเป็นกำลังทางเศรษฐกิจที่มีคุณภาพของประเทศ

8. ให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการจัดเนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอนให้สัมพันธ์สอดคล้องและเกื้อกูลกับวิถีชีวิตของชุมชน โดยส่งเสริมให้องค์กรต่าง ๆ และประชาชนมีส่วนร่วมการจัดและพัฒนาขึ้น

9. ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และใช้ครูที่มีความสามารถในการฝึกทักษะทางภาษา

10. ส่งเสริมการเรียนการสอน ทั้งในรูปแบบการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพและความพร้อมของผู้เรียน

11. ส่งเสริมการให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูเด็ก และการเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างวัย

12. ส่งเสริมให้ครอบครัว สถานศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันในชุมชน และสื่อมวลชนร่วมมือกันในการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และการชี้แนะทางที่ดีแก่เด็กและเยาวชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

13. ส่งเสริมให้มีการผลิตและใช้ประโยชน์จากสิ่งพิมพ์และสื่อการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ ที่ได้มาตรฐานอย่างกว้างขวาง

14. พัฒนาระบบการให้คำปรึกษาและการแนะแนวให้ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการแนวทางการประกอบอาชีพ และการปรับตัวทางอารมณ์และสังคมเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัดหรือความสนใจ และเรียนได้อย่างเป็นสุข

15. พัฒนาระบบการนิเทศ การติดตาม และการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทุกระดับและประเภท พร้อมทั้งเร่งรัดให้มีการนำผลการประเมินมาใช้พัฒนากระบวนการเรียนการสอน

16. ส่งเสริมให้มีการเทียบโอนผลการเรียนสำหรับผู้เรียนที่ประสงค์จะเปลี่ยนแนวการศึกษาหรือสถานศึกษา รวมทั้งจัดให้มีการเทียบประสบการณ์ เป็นหน่วยการเรียนสำหรับผู้ที่มีประสบการณ์กลับมามาศึกษาต่อ ทั้งนี้ให้สถานศึกษาที่จะรับเข้าเรียนพิจารณาเทียบโอนได้ตามเกณฑ์หรือตามความเหมาะสม

17. ดำเนินการเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานวิชาชีพ สำหรับผู้ที่ประสงค์จะเทียบระดับความรู้และทักษะพร้อมทั้งเร่งรัดให้มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

3.4.3 ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ดำเนินการดังนี้

1. พัฒนาระบบการคัดเลือกผู้เข้าศึกษาวิชาชีพครู เพื่อให้ได้ผู้ที่มีความสนใจ ความถนัด และความตั้งใจจริงในการเป็นครูมาเรียนและประกอบอาชีพครู พร้อมทั้งสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพอื่นมาประกอบอาชีพครู โดยให้ได้รับการฝึกอบรมวิชาครูเพิ่มเติมก่อนประจำการ

2. พัฒนาระบบการฝึกหัดครู การอบรม และพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาโดยเน้นให้มีการฝึกปฏิบัติและการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม ความสามารถในการสอนและการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การแสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง การริเริ่มสร้างสรรค์ การสร้าง การประยุกต์และใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของชุมชน การฟื้นฟู อนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของประเทศ

3. ส่งเสริมให้ครูมีบทบาทเป็นผู้นำทางความคิด และเป็นผู้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ตลอดจนประสานแหล่งความรู้วิทยากรสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยน และกระจายความรู้อย่างกว้างขวาง

4. จัดอัตรากำลังของหน่วยงานทางการศึกษาดัง ๆ ให้เหมาะสมกับปริมาณงาน เพื่อให้การใช้ครูและบุคลากรทางการศึกษาของแต่ละหน่วยงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. พัฒนาระบบการบริหารงานของครูให้เหมาะสมกับวิชาชีพพร้อมทั้งให้มีการกำหนดระเบียบ และวิธีการเพื่อยกฐานะอาชีพครู

6. จัดให้มีการกำกับดูแลคุณภาพ มาตรฐานและการปฏิบัติวิชาชีพตามจรรยาวิชาชีพครู โดยการพัฒนาองค์กรวิชาชีพให้เข้มแข็ง และให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูที่มีกฎหมายรองรับ

3.4.4 ด้านการบริหารและการจัดการ ดำเนินการดังนี้

1. ให้นำหน่วยงานบริหารส่วนกลางทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย การวางแผนการศึกษาระดับชาติ การส่งเสริมมาตรฐานการศึกษา การรับรองวิทยฐานะ การคุ้มครองผู้รับบริการการศึกษาและการให้ข้อเสนอแนะทางการศึกษาแก่สาธารณะ

2. ให้มีคณะกรรมการการศึกษาระดับจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากองค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรท้องถิ่น เพื่อวางแผนและจัดการศึกษาของจังหวัดโดยคำนึงถึงเอกภาพด้านนโยบายและมาตรฐานการศึกษา รวมทั้งความต้องการของท้องถิ่น

3. พัฒนาระบบการวางแผน การติดตามและประเมินผลเพื่อปรับและ
ประสพการบริหารและการจัดการศึกษาระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับแนว
นโยบายการศึกษาของแผนการศึกษาแห่งชาติ ในการประเมินผล ควรชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพ
ของการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ รวมทั้งนำผลการประเมินดังกล่าวมาใช้ให้เกิดผลในการปรับ
ปรุงการจัดการศึกษา

4. ส่งเสริมให้มีการรับรองมาตรฐานความรู้ของบุคคล เพื่อการศึกษา
อบรมหรือการทำงาน โดยไม่ใช้ระบบชั้นเรียนเป็นเงื่อนไข

5. ดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ให้เอื้อ
ต่อการประสานการใช้ทรัพยากรและการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค
ท้องถิ่น และชุมชน ตลอดจนการมอบอำนาจจากส่วนกลางไปยังจังหวัด ท้องถิ่น และสถานศึกษา

6. สนับสนุนให้สถานศึกษาที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลมีระบบและโครง
สร้างการบริหารจัดการศึกษา การจัดหาหรือใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่เป็นอิสระโดยอยู่ใน
กำกับของรัฐรวมทั้งให้มีเสรีภาพทางวิชาการ

3.4.5 ด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ดำเนินการดังนี้

1. ให้หน่วยงานการศึกษาประสานการวางแผน และการดำเนินงานที่
เกี่ยวกับการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และต่างประเทศมา
ใช้ประโยชน์ทางการศึกษาให้มากที่สุด โดยให้สอดคล้องกับนโยบาย ความจำเป็นเร่งด่วน และ
ทิศทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศ

2. จัดสรรงบประมาณให้แก่หน่วยงานการศึกษาของรัฐ โดยให้ความสำคัญแก่การศึกษาภาคบังคับ การขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อย
โอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม การดำเนินงานที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ
ชุมชน การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ การปรับปรุงคุณภาพ
การศึกษา การวิจัยและพัฒนา มากกว่าการจัดขยายการจัดบริการการศึกษาในระดับสูง

3. ให้ภาคเอกชนและชุมชนเพิ่มบทบาทในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะ
การศึกษาที่สนองความต้องการเฉพาะกลุ่มบุคคล ทั้งนี้ให้หน่วยงานของรัฐสนับสนุนด้านวิชาการ
ทรัพยากร และการอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสม

4. ให้สถานศึกษาปรับค่าบำรุงและค่าธรรมเนียมการศึกษา ให้สอดคล้องกับอัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลที่ผู้เรียนจะได้รับการศึกษาในแต่ละระดับ ประเภท และสาขาวิชา โดยคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่แท้จริงของการจัดการศึกษา ทั้งนี้ จะต้องจัดมาตรการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเพียงพอ

5. ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้สถานประกอบการจัดการศึกษา และฝึกอบรมทักษะสำหรับการประกอบอาชีพโดยรัฐจะต้องมีมาตรการจูงใจบางประการ

6. ส่งเสริมให้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นมีรายได้ เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนเพิ่มขึ้นโดยการปรับปรุงระบบภาษี รวมทั้งในองค์กรดังกล่าวจัดสรรรายได้เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้นด้วย

เพื่อให้มีการนำแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ไปปฏิบัติให้บังเกิดผลอย่างจริงจังตามหลักการ ความมุ่งหมาย และแนวนโยบายที่วางไว้ ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาตินี้ สำหรับทุกระยะ 5 ปี รวมทั้งจัดให้มีกลไกกำกับ ดูแล ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 109 ตอนที่ 71, 2535)

3.5 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ถือได้ว่าเป็นกฎหมายฉบับแรก ที่เป็นการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ และเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่สำคัญ คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการจัดการทางการศึกษาที่อยู่กับระบบโรงเรียนเพียงอย่างเดียวมาเป็นการศึกษอยู่กับชุมชนอยู่กับสังคมเป็นสำคัญการปฏิบัติการครั้งแรก ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการเปลี่ยนแปลงจากการรวมศูนย์การศึกษา จากหลาย ๆ ส่วนของสังคม คือ บ้าน วัด วัง และชุมชนที่ให้การศึกษาทงอาชีพ เช่น ช่างทำทอง ทำเหล็ก หรือ ศิลปะป้องกันตัวมาสู่ระบบโรงเรียนเป็นหลัก ด้วยเหตุของการขยายอิทธิพลของประเทศตะวันตก พร้อมกับความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีทำให้ บ้าน วัด วัง ไม่สามารถให้การศึกษแก่เยาวชนได้โรงเรียนจึงเป็นสถาบันเดียวที่รองรับการศึกษาสมัยใหม่ได้จนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ (Globalization) บทบาทของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มีส่วนทำให้เกิดความรู้ อย่างรวดเร็วและหลากหลาย แหล่งความรู้เกิดขึ้นมากมาย เช่น ระบบ Information technologies (IT) สื่อมวลชน สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้โรงเรียนไม่ใช่แหล่งความรู้หลักของสังคมต่อไป ในบางครั้ง โรงเรียนยังเป็นแหล่งความรู้ที่ล้าหลัง แหล่งความรู้อื่น ๆ อีกด้วย ดังนั้น

การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติ ฉบับนี้จึงแตกต่างไปจากการปฏิรูปในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รูปแบบที่รวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางจะต้องกระจายให้ท้องถิ่นชุมชน เอกชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและจัดการศึกษา โดยให้สอดคล้องกับความต้องการ สภาพแวดล้อมในปัจจุบันและอนาคตของสังคมให้มากยิ่งขึ้น

3.5.1 ความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปการศึกษาไทย

จากรายงานของหนังสือ The World Competitiveness yearbook ได้รายงานข้อมูลของ International Management and Development ซึ่งเปรียบเทียบและจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยต่าง ๆ ไว้ เป็นรายปี ซึ่งรายงานดังกล่าวได้วิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของ 46 ประเทศ พบว่าศักยภาพด้านการศึกษาของประเทศไทยด้อยกว่าประเทศอื่นๆ ในหลาย ๆ เรื่อง สะท้อนให้เห็นความไม่พร้อมในด้านการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการพัฒนาทรัพยากรคนและประเทศชาติ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งระบบการศึกษาของเราในปัจจุบันมีข้อด้อยที่ต้องพัฒนาดังนี้ (รุ่ง แก้วแดง, 2541 : 261 – 263)

1. ระบบการศึกษาของไทย แยกจากวิถีชีวิตจริงโดยสิ้นเชิง การเรียนสิ่งที่ไกลตัวทำให้การเรียนเป็นเรื่องที่เข้าใจยาก คนละเลยคุณกวีวัฒนธรรมท้องถิ่น ละทิ้งถิ่นฐาน ทำให้ชุมชนล่มสลาย

2. ระบบการศึกษาของไทย เน้นการท่องจำอย่างเดียวไม่พัฒนาระบวนการคิด

3. คุณภาพการเรียนต่ำ ตั้งแต่อนุบาลจนถึงอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยของไทย มีงานวิจัยน้อยมาก ทำให้คุณภาพต่ำกว่ามาตรฐานของชาติอื่นมาก

4. ระบบการศึกษายึดครูเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นผู้อ่านหนังสือแล้วนำมาบอกแก่ผู้เรียน ผู้เรียนมีหน้าที่เพียงจดและจำสิ่งที่ครูบอก

5. การประเมินผล ประเมินความรู้จากสิ่งที่ครูบอกและส่วนใหญ่เป็นการประเมินเพื่อการตัดสินใจ ไม่มีการนำผลการประเมินมาปรับปรุง หรือพัฒนาการเรียนการสอน

6. ระบบการศึกษาของไทย รวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางมาก อำนาจในการตัดสินใจทุกอย่างรวมอยู่ที่กระทรวง

7. ผูกขาดการจัดการศึกษา ไว้ที่โรงเรียนคนไทยส่วนใหญ่ เข้าใจว่าการศึกษาคือการไปโรงเรียนเท่านั้น เราละเลย บทบาทของครอบครัว สถาบันศาสนา ชุมชน ฯลฯ

8. หลักสูตรของเรายังเป็นหลักสูตรกลาง ไม่ได้ตอบสนองความต้องการ
ของชุมชนเท่าที่ควร

9. ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามีหน้าที่เพียงส่งลูกมาเข้า
โรงเรียนเท่านั้น

3.5.2 สารสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ถือเป็นกฎหมายแม่บททางการ
ศึกษาของชาติ ซึ่งตราขึ้นตามความในมาตรา 81 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พ.ศ. 2540 มีสาระครอบคลุมเรื่องการศึกษาทั้งหมดรวม 9 หมวด กับบทเฉพาะกาล แบ่งเป็น
78 มาตรา ดังนี้

หมวดที่ 1	ความมุ่งหมายและหลักการ
หมวดที่ 2	สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา
หมวดที่ 3	ระบบการศึกษา
หมวดที่ 4	แนวการจัดการศึกษา
หมวดที่ 5	การบริหารและการจัดการศึกษา
หมวดที่ 6	มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา
หมวดที่ 7	ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา
หมวดที่ 8	ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
หมวดที่ 9	เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

บทเฉพาะกาล

1. หมวดที่ 1 ความมุ่งหมายและหลักการ

สารสำคัญของหมวดนี้ มีดังนี้

1.1 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย
และจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิต เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และ
การมีส่วนร่วมของสังคม (Education for all and all for Education)

1.2 กระบวนการเรียนรู้ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องธรรม
ชาติชีวิตและสังคม ทั้งในความเป็นไทยและสากล

1.3 การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลัก
เอกภาพด้านนโยบาย และหลากหลายในการปฏิบัติ (คำหามา น คนใด . 2543 : 30)

2. หมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา

สาระสำคัญของหมวดนี้ มีดังนี้

2.1 บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปี อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ส่วนนี้เป็นการบังคับรัฐไม่ได้บังคับประชาชน ถือเป็นสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับและรัฐต้องจัดให้

2.2 บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความสามารถเป็นพิเศษ มีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

2.3 พ่อแม่ ผู้ปกครอง บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน สถานประกอบการ สถาบันศาสนา และสถาบันอื่น ๆ มีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่บุตรหลานหรือบุคคลทั่วไปและมีสิทธิได้รับการสนับสนุนและเงินอุดหนุนจากรัฐ รวมทั้งได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีตามที่กฎหมายกำหนด

3. หมวดที่ 3 ระบบการศึกษา

สาระสำคัญของหมวดนี้ มีดังนี้

3.1 การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ

1. การศึกษาในระบบ
2. การศึกษานอกระบบ
3. การศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาทั้ง 3 รูปแบบนี้ สามารถเทียบโอนกันได้และสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ทั้ง 3 รูปแบบ หรือแบบใดแบบหนึ่ง

3.2 การศึกษามี 2 ระดับ คือ

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. การศึกษาระดับอุดมศึกษา

3.3 การศึกษาภาคบังคับมีกำหนด 9 ปี กล่าวคือ เด็กอายุ 6 ขวบ ต้องเข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงอายุ 15 ปี เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่ 9 ของการศึกษาภาคบังคับ

4. หมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษา

สาระสำคัญของหมวดนี้ มีดังนี้

4.1 ยึดหลักผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ตามความสามารถ ความสนใจ และเต็มศักยภาพ

4.2 หลักสูตรแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดโดยคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

4.3 เนื้อหาสาระของการศึกษาทุกระบบทุกรูปแบบ ต้องเน้นความรู้คู่คุณธรรม และกระบวนการเรียนรู้โดยบูรณาการตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา

4.4 รัฐต้องส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น ห้องสมุด ศูนย์วิทยาศาสตร์ หอศิลป์ สวนพฤกษศาสตร์ ฯลฯ

4.5 ให้สถานศึกษา ประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น พิจารณาจากความประพฤติ การแสดงออก การร่วมกิจกรรม และการทดสอบ ตามความเหมาะสมของวิชา รูปแบบ และระดับการศึกษา

4.6 ให้สถานศึกษา ใช้วิธีการหลากหลายในการคัดเลือกเข้าเรียนต่อและให้ทำผลการประเมินมาพิจารณาประกอบด้วย

4.7 สถานศึกษาต้องพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอบสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน

5. หมวดที่ 5 การบริหารและการจัดการศึกษา

สาระสำคัญของหมวดนี้ มีดังนี้

ระบบและโครงสร้างของการบริหารการศึกษา กำหนดเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับชาติ ระดับพื้นที่ และระดับชุมชน

1. ระดับชาติ มีหน่วยงานบริหารการศึกษาเพียงกระทรวงเดียว คือ กระทรวงการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

องค์กรหรือหน่วยงานภายในกระทรวงการศึกษาฯ ที่จะต้องมีตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

(1) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแห่งชาติ

(2) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(3) สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา

(4) สำนักงานคณะกรรมการศาสนาและวัฒนธรรม

(5) สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี

(6) สำนักงานปลัดกระทรวง

สำหรับ (5) และ (6) เน้นแนวปฏิบัติของการแบ่งส่วนงานระดับกระทรวง สำหรับหน่วยงานที่เป็นกรม หรือเทียบเท่าในปัจจุบันจะมีอยู่ต่อไปหรือยุบเลิก ย่อมขึ้นอยู่กับความจำเป็น ทั้งนี้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการแบ่งส่วนราชการของกระทรวงการศึกษา

กระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และหน่วยงานในสังกัดกระทรวง ส่วนกลาง มีอำนาจหน้าที่

(1) กำหนดนโยบายและมาตรฐานการศึกษา

(2) กำกับดูแลการศึกษาทุกระดับทุกประเภท การศาสนา ศิลปะและ

วัฒนธรรม

(3) สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

(4) ติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษา ศาสนา ศิลปะและ

วัฒนธรรม

กระทรวงการศึกษาฯ จะกระจายอำนาจ การบริหารและการจัดการศึกษา ด้าน วิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและ สำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง

2. ระดับพื้นที่ กำหนดให้มี สำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่ การศึกษา โดยกำหนดเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นทั่วประเทศ ครอบคลุมพื้นที่ตำบล อำเภอ จังหวัด เขตองค์การบริหารส่วนตำบล เขตเทศบาลทุกแห่ง เมืองพัทยา และเขตกรุงเทพมหานคร กำหนดเขตพื้นที่การศึกษาจะเป็นไปตามประกาศของกระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งคาดว่าจะมี 295 เขตพื้นที่ เน้นเขตกรุงเทพมหานคร 6 เขต และต่างจังหวัดอีก 289 เขต

การจัดตั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จะดำเนินการไปพร้อมกับการยุบรวมของ สำนักงานการศึกษาของกรมต่าง ๆ ที่อยู่ตามจังหวัดและอำเภอ เช่น สำนักงานศึกษาธิการ จังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และอำเภอ เป็นต้น ในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา มีคณะกรรมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลาย ฝ่ายในชุมชน คือ

(1) ผู้แทนองค์กรเอกชน

(2) ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(3) ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพครู

(4) ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพบริหารการศึกษา

(5) ผู้แทนสมาคมผู้ปกครองและครู

(6) ผู้นำทางศาสนา

(7) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จำนวนกรรมการ
คุณสมบัติ การคัดเลือกหรือสรรหา การเข้าสู่และพ้นจากตำแหน่ง วาระการดำรงตำแหน่งและ
อื่น ๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(1) กำกับดูแลสถานศึกษา ในสังกัดกระทรวงการศึกษาฯ ที่สอนต่ำกว่า ระดับ
ปริญญาจนถึงปฐมวัย

(2) พิจารณาจัดตั้งยุบกรม หรือเลิกสถานศึกษา

(3) ประสานส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาเอกชน

(4) ประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านการศึกษา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน

องค์กรเอกชน ฯลฯ

(6) กำกับดูแลหน่วยงานด้านการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

ให้มีผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษา
เป็นหัวหน้าหรือผู้บังคับบัญชา ข้าราชการและเจ้าหน้าที่สังกัดกระทรวงการศึกษาฯ ที่อยู่ในเขต
พื้นที่การศึกษานั้น

3. ระดับชุมชนหรือ สถานศึกษา

ในแต่ละชุมชนของเขตพื้นที่การศึกษามีหน่วยงานทางการศึกษา ซึ่งเรียกโดย
รวมว่า “สถานศึกษา” อาจจะมีชื่อเรียกต่างกัน เช่น มหาวิทยาลัย วิทยาลัย สถาบัน โรงเรียน
ศูนย์การเรียนรู้ มีระบบบริหาร ดังนี้

(1) สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัดกระทรวงศึกษาฯ ที่สอนต่ำกว่าระดับปริญญา
ลงมา ให้อยู่ภายใต้การบริหารราชการเขตพื้นที่การศึกษาที่ตั้งอยู่

(2) สถานศึกษาที่ไม่อยู่ภายใต้การบริหารราชการของเขตพื้นที่การศึกษา แม้ว่า
ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่นั้น ๆ มี 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

ก. สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับปริญญา เช่น มหาวิทยาลัย
วิทยาลัย สถาบันราชภัฏ สถาบันเทคโนโลยี ทั้งของรัฐและเอกชน อยู่ภายใต้การบริหารราชการ
ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาจะประสานความร่วมมือในทางวิชา
การและการพัฒนา

ข. สถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น โรงเรียนของ กรุงเทพมหานคร โรงเรียนเทศบาล โรงเรียนเมืองพัทยา โรงเรียนหรือศูนย์การเรียนขององค์การบริหารส่วนตำบล (ถ้ามี) จะมีความสัมพันธ์และร่วมมือทางวิชาการกับเขตพื้นที่การศึกษา

ค. สถานศึกษาของเอกชนทุกระดับ ซึ่งบริหารงานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาเอกชน ประสานงานด้านวิชาการ และการสนับสนุนงบประมาณกับเขตพื้นที่การศึกษา ที่ตนเองตั้งอยู่ เว้นแต่สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ให้ประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการ อุดมศึกษา

ง. สถานศึกษาของหน่วยงานอื่นที่จัดการศึกษาเฉพาะทาง เช่น โรงเรียน การรถไฟ โรงเรียนไปรษณีย์ โรงเรียนทหารตำรวจ ให้อยู่ภายใต้การบริหารของหน่วยงานนั้น ๆ

(3) สถานศึกษาของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่สอนต่ำกว่าปริญญา ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษา มีหน้าที่กำกับส่งเสริมสนับสนุน กิจการของสถานศึกษานั้น ๆ ซึ่งคณะกรรมการฯ ประกอบด้วย

ก. ผู้แทนผู้ปกครอง

ข. ผู้แทนครู

ค. ผู้แทนองค์กรชุมชน

ง. ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จ. ผู้แทนศิษย์เก่า

ฉ. ผู้บริหารสถานศึกษาแห่งนั้น เป็นกรรมการและเลขานุการ

(4) สถานศึกษาเอกชนที่สอนต่ำกว่าระดับปริญญา ให้เป็นนิติบุคคลและมีคณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย ผู้รับใบอนุญาต ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนครู ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิ

(5) สถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาของรัฐ แต่ละแห่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล อาจเป็นส่วนราชการหรือหน่วยงานในกำกับของรัฐ ดำเนินกิจการโดยอิสระ ภายใต้การกำกับดูแลของ “สภาสถานศึกษา” ตามกฎหมายการจัดตั้งสถานศึกษานั้น ๆ

(6) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาระดับใดก็ได้ ตามความพร้อม ความต้องการและความเหมาะสม โดยกระทรวงการศึกษาฯ จะเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมดังกล่าว

6) หมวดที่ 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

สาระสำคัญของหมวดนี้ มีดังนี้

(1) มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและประกันคุณภาพภายนอก
ครอบคลุมสถานศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษา

(2) การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาแต่ละ
แห่งและหน่วยงานต้นสังกัด ที่ต้องกำกับดูแลติดตามประเมินและพัฒนาตนเอง โดยมีมาตรการ
และใช้วิธีการต่าง ๆ

(3) ตามพ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้จัดตั้ง “สำนักงาน
รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา” มีฐานะเป็นองค์กรมหาชนมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

ก. พัฒนาเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อให้มีการ
ตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา

ข. ประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อย
1 ครั้ง ในทุก 5 ปี

ค. จัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด
สำหรับสถานศึกษาที่ไม่ได้มาตรฐานตามกำหนด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะ
เวลาที่กำหนด

7. หมวดที่ 7 ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา

สาระสำคัญของหมวดนี้จะเน้นที่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

(1) ครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา ทุกสังกัดต้องมีใบอนุญาต
ประกอบวิชาชีพ

(2) หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ
คือ องค์กรวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระ
บริหารงานโดยสภาวิชาชีพ ในกำกับของกระทรวงการศึกษา ฯ

(3) องค์กรวิชาชีพครู มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

ก. กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ

ข. ออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

ค. กำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ

ง. พัฒนาศักยภาพครู ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา

(4) บุคลากรในวงการศึกษที่ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ได้แก่

- ก. ครูของสถานศึกษาที่สอนต่ำกว่าปริญญาทุกสังกัดทั้งรัฐและเอกชน
- ข. ผู้บริหารสถานศึกษาที่สอนต่ำกว่าปริญญาทุกสังกัดทั้งของรัฐและ

เอกชน

ค. ผู้บริหารการศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษา

ง. บุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งอื่น ๆ ที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู

(5) บุคลากรที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ได้แก่

ก. คณาจารย์ ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา
ระดับปริญญา

ข. บุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาประเภทศูนย์การเรียน

ค. บุคลากรทางการศึกษาที่จัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ง. วิทยากรพิเศษทางการศึกษา

(6) ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นข้าราชการสังกัดกระทรวงการศึกษาฯ อยู่ในสังกัดองค์กรกลางบริหารงานบุคคล ดังนี้

ก. ผู้ที่อยู่ในกระทรวงการศึกษาฯ ส่วนกลางขึ้นกับคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.)

ข. ผู้ที่อยู่ในสถานศึกษาที่สอนต่ำกว่าปริญญาและผู้ที่อยู่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกแห่ง ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ขึ้นกับองค์กรกลางบริหารบุคคลของข้าราชการครู

ค. ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดอื่น ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร เทศบาลเมืองพัทยา ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยองค์กรนั้นๆ

ง. คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาระดับปริญญา ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่ง

(7) ให้มีกฎหมายว่าด้วยเงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ เกื้อกูลอื่น สำหรับข้าราชการครู รายละเอียดขึ้นอยู่กับคณะกรรมการบริหารสำนักงานปฏิรูปการศึกษา รัฐบาล รัฐสภา จะต้องตราเป็นกฎหมาย ประกาศใช้บังคับก่อนวันที่ 20 สิงหาคม 2545 นอกจากนี้จะมีกฎกระทรวง ว่าด้วยกองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุน งานริเริ่มสร้างสรรค์ ผลงานดีเด่น และเป็นรางวัลเชิดชูเกียรติ

(8) ให้กระทรวงการศึกษาฯ ส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการ การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพ และมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง ทั้งในด้านการเตรียมบุคลากรใหม่ และบุคลากรประจำการ (คำหามาน คนใด, อ้างถึงแล้ว : 42 – 44)

8. หมวดที่ 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

หมวดนี้ว่าด้วยการระดมทรัพยากร การจัดสรรงบประมาณ การจัดเงินอุดหนุน และการลงทุนด้านงบประมาณการเงินและทรัพย์สินจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน บุคคลและองค์กรอื่นๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการศึกษา ดังนี้

(1) รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาจจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ตามที่กฎหมายกำหนด

(2) บุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ ฯลฯ เป็นผู้จัด และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สิน ทรัพยากรอื่น และมีส่วนรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีตามที่กฎหมายกำหนด

(3) สถานศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคล สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทั้งที่เป็นที่ราชพัสดุ และทรัพย์สินอื่น รวมทั้งหารายได้จากการบริการ และค่าธรรมเนียมการศึกษาได้

(4) อสังหาริมทรัพย์และทรัพย์สินต่างๆ ที่สถานศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคล ได้มาโดยการบริจาค หรือซื้อขายแลกเปลี่ยน ให้เป็นกรรมสิทธิ์ของสถานศึกษา ไม่ถือเป็นที่ราชพัสดุ

(5) รายได้และผลประโยชน์ของสถานศึกษาของรัฐที่ไม่เป็นนิติบุคคล รวมทั้งผลประโยชน์ที่เกิดจากที่ราชพัสดุ เบี้ยปรับต่างๆ สามารถนำมาจัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้นๆ ได้ ตามระเบียบของกระทรวงการคลัง

(6) รัฐจัดสรรงบประมาณประเภทเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคล แก่ผู้เรียนการศึกษาภาคบังคับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งของรัฐและเอกชน

(7) รัฐจัดสรรงบประมาณค่าดำเนินการและงบลงทุนสำหรับสถานศึกษาของรัฐ โดยให้มีอิสระในการบริหารงบประมาณ และทรัพยากรทางการศึกษา โดยคำนึงถึงคุณภาพและความเสมอภาค

(8) รัฐจัดสรรงบประมาณประเภทเงินอุดหนุนทั่วไปให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคลและเป็นสถานศึกษาในกำกับของรัฐหรือองค์กรมหาชน

(9) รัฐจัดสรรทุนการศึกษาในรูปของกองทุนกู้ยืมแก่ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยตามความเหมาะสม

(10) รัฐจัดสรรกองทุนกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำให้สถานศึกษาเอกชนลงทุน เพื่อให้พึ่งตนเองได้และจัดตั้งกองทุนพัฒนาการศึกษาของรัฐและเอกชน

(11) รัฐจัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาที่จัดโดยบุคคลครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรอื่น หรือสถาบันอื่นๆ ตามความเหมาะสมและความจำเป็น

(12) ให้มีระบบการตรวจสอบ คิดตามและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผล การใช้จ่ายงบประมาณการจัดการศึกษา โดยหน่วยงานภายในและหน่วยงานของรัฐที่ตรวจสอบภายนอก

9. หมวดที่ 9 เทคโนโลยีการศึกษา

สาระสำคัญของหมวดนี้ มีดังนี้

(1) รัฐต้องจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ต้องการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปแบบอื่น เพื่อประโยชน์สำหรับการศึกษาทุกระบบ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ตามความจำเป็น

(2) รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาแบบเรียน สิ่งพิมพ์ วัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จัดให้มีเงินสนับสนุนการผลิต โดยเปิดให้มีการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม รวมทั้งให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต ผู้ใช้สื่อ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีการระดมทุนเพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

(3) รัฐต้องจัดให้มีหน่วยงานกลาง ทำหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบายแผนส่งเสริมและประสานงานการวิจัยการพัฒนา การใช้และการประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพของการผลิตและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

กิจกรรมท้ายบท

1. แผนการศึกษาแห่งชาติมีความสำคัญต่อการศึกษาของประเทศอย่างไร
บอกมาสัก 4 ข้อ
2. จงกล่าวถึงพัฒนาการของแผนการศึกษาแห่งชาติของประเทศไทย มาพอสังเขป
ระบุช่วงเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ
3. แผนการศึกษาแห่งชาติกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แตกต่างกันอย่างไ
จงอภิปราย
4. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จะช่วยปฏิรูปการศึกษาของไทย ใน
ด้านใดบ้าง อภิปรายมาเป็นด้าน ๆ
5. ให้ช่วยกันวิเคราะห์ว่า ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของไทย ตามพระราช
บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ต้องการให้ประชาชนได้รับการศึกษาในแง่ใด แล้วตอบ
โดยสรุปเป็นคำจำกัดความที่เข้าใจที่สุด